

Entrevista a Salvador Oliva

El primer somrís

Poeta i traductor de l'obra de Shakespeare, Salvador Oliva ha vist com el seu darrer treball, *Nit de reis*, ha pujat dalt de l'escenari per a ser representat per Talleret de Salt.

Salvador Oliva, traductor de l'obra de Shakespeare.

DOMENECH UMBERT

En una sala del Centre Cultural de la Mercè, a Girona, Konrad Zshiedrich, el director alemany a qui el Talleret de Salt ha encomanat la direcció de *Nit de reis*, intenta modelar l'expressió d'un dels actors per tal que s'adigui amb la del personat-

ge que ha d'interpretar en la comèdia de Shakespeare que s'estrenarà a final de juliol al Mercat de les Flors, dins la programació del Grec'90. "El teu somriure ha de ser com el de Stalin", diu Zshiedrich, "fred, precis". En una recepció oficial amb motiu del seu aniversari, un dels seus generals, que tenia la dona em-

presonada des de feia mesos, s'hi va acostar, el va besar i el va felicitar. Stalin li va dir a cau d'orella: "Demà l'alliberare". I va somriure. Has de mirar de riure d'aquesta manera. Zshiedrich interpreta la ganyota, l'actor l'observa i repeteix el text: "congelant el meu somriure familiar amb una austera mirada de con-

troi". Mentrestant, en un racó, Salvador Oliva contempla l'escena:

—Konrad és un lector de primera, de primeríssima categoria. A mi em fa pensar bastant en Joan Ferraté, "l'arxilector del país", com deia Gimferrer. El text de Shakespeare sempre es pot interpretar de moltes maneres, és un text obert. El que fa aquest home és el que sempre predico jo a classe: els espais buits de l'obra s'han d'omplir de la pròpia experiència. Hi pot haver moltes lectures de *Nit de reis*, però el fet és que la seva és una absoluta meravella.

—*De les teves traduccions, aquesta és la primera que puja a un escenari, ¿no? ¿Com t'has plantejat la feina? ¿Has hagut de variar molts pressupòsits?*

—Pràcticament l'he retraduïda. Els consells que m'ha donat Konrad, en el treball conjunt que hem anat fent, a intervals, des de fa un any han estat útilsims, perquè quan tradueixo Shakespeare tinc, d'alguna manera, una obsessió: que s'entengui bé. Moltes de les traduccions que faig servir com a consulta trobo que no s'entenen... i vull que la meua sigui neta, clara. Aleshores, el que faig és omplir massa aquests espais buits, amb nexes, sobretot amb nexes, que després veus que són innecessaris. Hi ha el desig que les frases no passin desapercebudes, però ha pogut observar que l'actor no s'hi troba bé, perquè segons quins nexes, segons quines acotacions no li deixen prou espai per al gest. En el teatre, hi ha d'haver espai per a l'actor. En el teatre hi ha confluència entre dos llenguatges, i s'ha de tenir ben present el llenguatge paral·lel, el de la gesticulació, per dir-ho així, que supleix, en moltes escenes, el literari. "Claveu-me al pit la daga", pot ser "claveu-me aquí la daga", si l'actor es clava, com és de justícia, la daga al pit. A més, resulta que en el llenguatge teatral de Shakespeare hi ha realment pocs nexes. Si tu tradueixes pensant que l'obra ha de ser llegida, la intenció de fer-los explícits ja funciona, però si penses que ha de ser representada... La millor manera de traduir és ser el màxim de literal, en definitiva.

—*En la teva obra poètica més recent, ¿la part que podríem anomenar satírica té influències shakesperianes? ¿En la teva producció, t'ha influït el fet de tocar tant de la vora Shakespeare?*

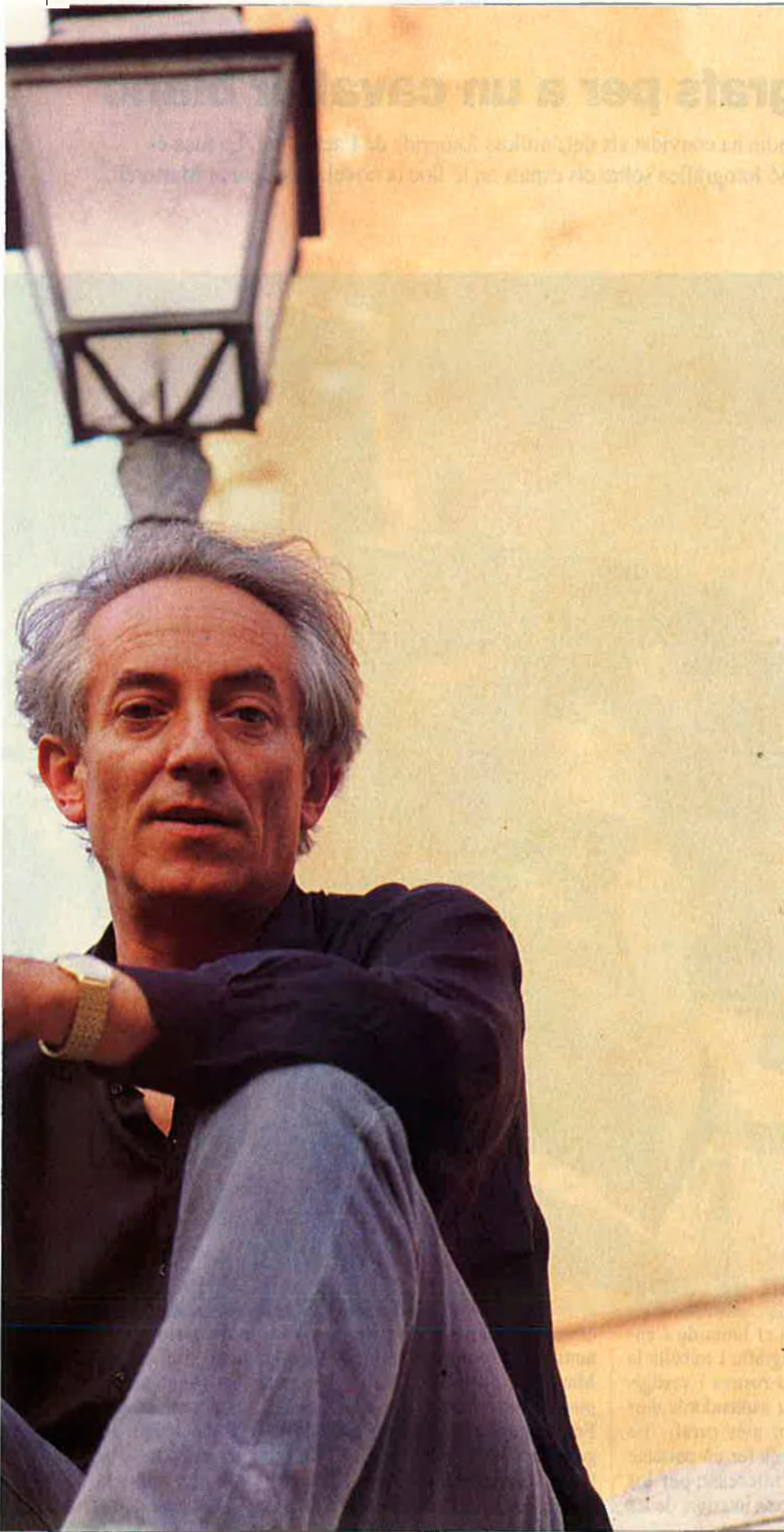
—Sí, molt, però no només en els que tu dius poemes satírics, sinó també en els seriosos. Per una banda hi ha l'experiència verbal pura i simple, és a dir, el ven-

tall de possibilitats que Shakespeare t'obre; i per una altra, la qualitat imaginativa a què t'acostuma. Per exemple, en un dels meus poemes, "La insistència dels morts", hi ha uns nens que surten d'escola. Un d'ells veu la seva novieta i comença a gesticular i els gestos em fan pensar en el seu pare, que ja és mort. Això passa (i ho vaig descobrir en la segona versió del poema) perquè en el cos del noi s'encén el desig i, aleshores, el desig del noi desperta el pare de les tenebres. Això és Shakespeare.

Després de dir "tenebres" Salvador Oliva esclata a riure. És un —diguem-ho així— mecanisme que utilitza sovint. Té un discurs àgil, acolorit i, alhora, dispers. En una entrevista i a classe, donant lliçons de mètrica, o parlant amb fervor de Maria Callas, fuig del rigor (moltes vegades *mortis*), de l'acadèmic i passa a interpretar el seu monòleg amb l'entusiasme del diletant. I riu. Quan troba la frase justa, el concepte que acaba d'aclarir el pensament. Riu, per exemple, quan li pregunten si ja té a punt la novel·la en vers que ens té promesa de fa temps: "¡Que va! Ara tinc uns dos mil set-cent versos, però amb tot això del teatre la tinc aparcada. El pretext és un assassinat dins el món acadèmic, però la meua intenció és reproduir l'època de la transició, i per això m'he de documentar molt. La publicaré, sí, però encara hi ha molta feina". El to distès de la conversa, sense perdre's, es modifica quan parla de la polèmica recent sobre la vitalitat del català.

—De totes les tesis que han aparegut, la que m'agrada més és la de Pep Nadal. La trobo prou fonda i, a més a més, nova, il·luminadora, intel·ligent. El que queda clar, n'estic ben convençut, és que el problema és en el fons una qüestió política. D'altra banda, m'atabala un fet: no crec que els catalans estiguem disposats a ser prou ambiciosos per a fer el que va fer Carner amb la llengua. Ell la va marcar definitivament, i no veig que entre els escriptors hi hagi aquest desig. Els escriptors han d'enfortir la llengua i l'han de fer prou poderosa perquè pugui servir de nexa d'unió. Pla, per exemple, té la voluntat de crear una obra sòlida. Si no tinguéssim un Pla, el català tindria més perills, i el fet que existeixi Pla i que la gent se'l llegeixi és vital per a la llengua. En aquest sentit, val més un Pla que no vint premis Sant Jordi. Que hi hagi gent amb una llengua molt corrompuda em sembla menys important que aquesta poca ambició cultural de tot el

país en relació a la llengua. Als catalans no ens importa la cultura. Si fóssim capaços de crear una cultura sòlida, amb una llengua sòlida, em sembla que el català tindria molta més resistència a qualsevol atac que pogués partir.

—Així, creus que és més transcendental la poca volada dels referents escrits que el deteriorament oral.

—La llengua dels escriptors fa el paper d'unió entre els parlants. Si aquesta referència té esquerdes (i, en aquest sentit, posem per cas, és intolerable que un Premi Pla tingui una mitjana de cinc faltes de sintaxi a cada pàgina) la situació esdevé gravíssima. Em sembla que la degradació oral no ens hauria de preocupar tant si tinguéssim unes escoles que funcionessin, unes escoles on es poguessin aprendre determinats models. Ara s'ensenya fonologia i gramàtica generativa mal feta. I això és preocupant. L'ensenyament de la llengua és abstracte, avorrit. Es tracta d'una llengua deslligada del llenguatge de cada dia. Però mira, a la gent que mana els va bé que sigui així. S'afavoreixen determinades editorials; hi ha lectures obligatòries que semblen fetes a mida perquè els nanos avorrexin la poesia. És una canallada contra ells, contra la llengua i contra el país...

—Recentment, has publicat dos papers sobre la generació dels setanta. En un d'ells, a la Revista de Catalunya en feies una anàlisi entre sociològica i estètica, i a la Miscel·lania dels deu anys de Quaderns Crema, demanaves formalment que et canviessin de grup. ¿Què ens en pots dir?

—Nosaltres hem estat les primeres víctimes, com a generació literària, de la dictadura. Hem rebut les conseqüències de l'exili dels intel·lectuals i de la por que ens ha imposat la societat catalana. No sé si la generació que ve farà coses millors o pitjors, però almenys no tindrà la barra de publicar coses tan dolentes com les que ha publicat la nostra. Dubto, en tot cas, que si fan coses tan dolentes se'ls faci el mateix cas que van fer als de la nostra. El que és mediocre serà mediocre. En canvi, allà el que era mediocre passava per bo. M'agradaria formar part d'una generació... normal.

—¿I si la que ve no ho és?

—Doncs... Si no ho és, em passaré a la següent. Però em sembla que ho serà, sí. I riu. Fins que el cor li diu prou.

Josep Maria Fonalleras